

ENSCHDEDE (Concordia) - „Wittgenstein Incorporated” is een solotoneelstuk van Peter Verburgt, waarin deze een voorstelling poogt te maken over het proces van filosoferen en denken en tegelijk over het proces hoe men tot acteren komt. In een monoloog wordt de mens in de Oostenrijks-Engelse filosoof Wittgenstein (1889-1951) gekarakteriseerd en tegelijk diens methode over het voetlicht gebracht.

Eerst iets over deze wijsgeer. Zijn aanpak en ideeën worden gerekend tot de neopositivistische wijsbegeerte en waren van belang voor de ontwikkeling van de analytische filosofie.

## THEATER

In de regie van Jan Ritsema wordt deze monoloog, gebracht door Johan Leysen, een intellectuele hersengymnastiek of zelfs een hersenspoeling. In een twee en een half uur durende woordenvloed groeit Leysen van een afstandelijk fotografisch waarnemer van W. in een collegezaal, naar de mens W. Dan confronteert hij het publiek met onze povere communicatiemiddelen. Vooral van het woord blijft geen spaan heel. Maar ik leerde mij intussen vereenzelvi-

# Met Leysen word je vanzelf Wittgenstein 'incorporated'

*Twentse Courant* nr. 24-3-'89

gen met de inconsequenties van W., zodat ik na de filosofische kaalslag van woorden door W. de schrijfmachine niet stopzet, en lijnen doortrek „die op dit moment al verouderd lijken” (om met W. te spreken). Lukt het in één avond iets van W. duidelijk te maken? Ik geloof van wel. Beter dan ooit heb ik leren twijfelen, voortaan niet alleen vragend: „Waarom twijfel ik?”, maar ook: „Waarom twijfel ik niet?” Zoekend naar de betekenis achter woorden, uitspraken, meningen moet eerst worden gezocht naar relaties. Bij het verbaal chirurgische ontleedmes van W. blijkt geen uitspraak houdbaar. Je moet niet alleen weten wat iets betekent, maar vooral ook wat het niet betekent. Als eeuwige twijfelaar zet W. alles op losse schroeven, echter in een filosofische relativiteitstheorie die alle betrekkelijkheden overstijgt en bijeenbrengt wat onverenigbaar lijkt te zijn.

In zijn dialogen met toehoorders zoekt W. voor zijn methodische analyse steun bij observaties van alledaagse dingen en voorvallen, of „bedachte” gebeurtenissen: Stel dit of dat.

Leysen beschrijft dit alles zo gedetailleerd en menselijk invoelbaar, dat je jezelf een plaatsje denkt in W.'s college(klap) stoelen. Je beleeft de drie colleges waarover het gaat helemaal mee. Dan worden als vanzelf de vragen beantwoord die rijzen, zoals: Was W. een puur rationele logicus of een strenge calvinist? Een schizofreen die tegenstrijdigheden in zijn bestaan in zijn gekte incorporeert (vandaar „Incorporated”)? Of was hij zo geniaal dat hij door gewone stervelingen niet te volgen is? Gekropen in de tuid van W. overtuigt Leysen ons van een onzinnig antwoord op

onze vragen. Onze vraag is slecht geformuleerd. Alle antwoorden passen bij elkaar in de enige relativiteit die er is. Leysen laat ons met W. filosoferen in een psychologisch interactieproces. Daarvoor gebruikt deze eminente acteur dezelfde middelen als W.: variaties in toon, blik, gebaren, kleine loopbewegingen. In een haast onmerkbaar verstrengeling van logica en emoties dwingt hij (evenals W.) de aandacht van de toeschouwer af en weet deze vast te houden. Beklemmend is zijn overstijging van de zin van de tragische resultaten van zijn filosoferend acteren. Gedurende 2½ uur (pauze niet meegerekend) alsmaar meedenken opleggen bij een weerbarstige materie, dat noem ik een fabelachtige prestatie. Wittgenstein zelf zou het niet geloven en moeilijke vragen gaan stellen.

Frans Mulder.